

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

“21” 06. 2024 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий (магістерський)

галузь знань 01 освіта/педагогіка

спеціальність 014.04 Середня освіта (Математика)

освітня програма Математика та інформатика

вид дисципліни за вибором

факультет математики та інформатики

2024/2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

Протокол від "21" червня 2024 року № 11

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: **Кузнецова К.Ю.**, кандидат філософських наук, старший викладач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Протокол № 15 від 19 червня 2024 року

Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б.Шада

Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

Програму погоджено з гарантом освітньої (професійної) програми «Математика та інформатика»

Гарант освітньої програми

Ірина ЖОВТОНІЖКО

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету математики і інформатики
Протокол від 27 серпня 2024 року № 1

Голова науково-методичної комісії факультету математики та інформатики

(підпис)

Євген МЕНЯЙЛОВ

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки магістр спеціальність 014.04 Середня освіта (Математика)

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання дисципліни “Соціальна філософія” є знайомство студентів із розмаїттям суспільних процесів, фактів, явищ, подій, світоглядних чинників і мотивів людської діяльності; розширення світоглядних орієнтирів та методологічних підходів студентів щодо здійснення цілісного концептуального аналізу функціонування та динаміки розвитку сучасного суспільства, ролі в ньому людини; з'ясування того, як суспільство породжує людські інтереси, формує соціальні ідеали, утворює різноманітні системи соціальних цінностей і взаємодії; формування навичок самостійного аналізу реальних історичних процесів і явищ суспільного життя; вміння відстоювати власну світоглядну позицію.

1.2. Основними завданнями вивченням дисципліни є ознайомлення магістрантів з теоретичним образом світу, який базується на сучасних соціально-філософських підходах;

вироблення у студентів навичок критичного осмислення та критеріїв оцінки соціальних явищ та інститутів;

ознайомлення з понятійно-категоріальним апаратом та основними дефініціями соціальної філософії;

формування навичок використання законів та категорій соціальної філософії для фундаменталізації професійних знань, подальшого розвитку творчого мислення.

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
3-й	3-й
Лекції	
26 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
13 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
81 год.	108 год.
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми здобувачі повинні досягти таких програмних результатів навчання:

ПРН 14. Грамотно будувати комунікацію, виходячи із цілей і ситуації спілкування, доносити професійні знання, власні обґрунтування й висновки до фахівців та нефахівців, адаптуватись та комунікувати, діяти на основі етичних міркувань (мотивів), цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність.

ПРН 21. Уміти аналізувати з наукової точки зору соціально-економічні, соціально-педагогічні проблеми та процеси, використовувати методи цих наук у різних видах професійної діяльності.

ПРН 22. Критично та самокритично оцінювати процес і результат професійної діяльності та якості надання освітніх послуг, прагнути до самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації в професійній діяльності та до конкурентної спроможності на ринку праці.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Становлення та розвиток соціальної філософії

Тема 1. Соціальна філософія як теорія та методологія пізнання суспільства.

Специфіка соціального пізнання. Поняття “соціального”. Визначення предмета соціальної філософії. Гуманістична спрямованість соціальної філософії. Головні методологічні принципи соціальної філософії. Категорії та функції соціальної філософії. Соціальна філософія як методологія суспільних наук.

Тема 2. Історична генеза соціальної філософії.

Історична генеза предмета соціальної філософії. Соціально-філософські погляди мислителів Стародавнього Сходу, Греції, Риму. Теологічне обґрунтування космосу, людини і суспільства. Соціально-філософські концепції епохи Відродження. Державотворча спрямованість соціальної філософії Нового часу. Проблема побудови універсальної моделі соціального: німецька класика. Українська соціально-філософська традиція.

Тема 3. Сучасні соціально-філософські погляди.

Позитивістська соціально-філософська проблематика (О. Конт, Г. Спенсер); соціальна філософія марксизма (К. Маркс, Ф. Енгельс); психологічний напрямок (Л. Уорд, Г. Тард, В. Парето); неокантіанство (В. Віндельбанд, Г. Ріккерт); теорія соціальної дії (М. Вебер; Т. Парсонс); теорія коловороту локальних цивілізацій (О. Шпенглер, А. Тойнбі); теоретична соціологія П. Сорокіна; емпірична соціологія та структурно-функціональний аналіз (Т. Парсонс, Р. Мертон); сучасна соціобіологія (З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм, Г. Маркузе); технологічний детермінізм (Р. Арон, У. Ростоу, Д. Белл, О. Тоффлер, З. Бжежинський).

Тема 4. Постмодернізм та соціальна філософія.

“Структурна антропологія” К.Леві-Строса: дослідження соціокультурних явищ. Три види гуманізму. Структуралізм та пост структуралізм. Етапи творчої еволюції М.Фуко: 60-ті роки “археологія знання”, 70-ті – “генеалогія влади”, дослідження дискурсивних форм регламентації поведінки людини. 80-ті – “естетика існування”. “Наглядати і карати” становлення дисциплінарного суспільства. Постмодерн філософія завершеного проекту Модерна. Ю.Габермас дискусія з постмодерністами.

Тема 5. Соціальні кризи 20 ст. та філософська рефлексія.

Основні проблеми і напрямки розвитку соціальної філософії ХХ століття. Концепції соціальної дії і комунікативної дії в соціальній філософії (Т. Парсонс, Ю. Габермас). Поняття соціального у філософії. Соціум як історичний процес.

Тема 6. Постіндустріальні проекти передбачень соціальних змін у Інформаційну Еру: трансформації людства за умов “реальної віртуальності”.

Поняття соціального передбачення і прогнозування. Теорії передбачення та прогнозування. Глобальні проблеми сучасності. Сутність техногенної цивілізації: доля

раціональності. Основні мегатенденції світового розвитку. Теорії технологічного детермінізму. Теорії індустріального суспільства. Теорії постіндустріального суспільства. Теорії інформаційного суспільства. Футурологічні прогнози західних науковців. Римський клуб: основні напрями діяльності.

Розділ 2. Суспільство: сутність та специфіка пізнання

Тема 7. Сфери життєдіяльності суспільства.

Соціальне буття людини як реальний життєвий процес. Предметність, діяльність і спілкування - форми існування соціуму. Економічне життя суспільства. Матеріальне виробництво і його особливості в інформаційному суспільстві. Спосіб виробництва матеріальних благ та його структура. Сутність, головні ознаки, напрями і соціальні наслідки НТР. Сучасний етап НТР: технологічна революція. Поняття соціальної структури суспільства. Інтерес як основа об'єднання людей у соціальні спільноти. Соціальна група. Середній клас. Соціальна структура традиційного, індустріального і інформаційного суспільства. Соціальна мобільність і соціальна стратифікація. Теорії соціального конфлікту (К. Маркс, Р. Дарендорф). Етносоціальне буття суспільства (етноси, народність, раси, нації). Національний характер, національна самосвідомість, національний дух, національна ідея. Національний менталітет. Проблема національного і загальнолюдського (націоналізм, інтернаціоналізм, космополітизм). Нація і національна мова. Антропология українського народу. Расові ознаки (за Ф. Вовком). Українські типи людей: гегелівська людина, сковородинська людина, шевченківська людина (М. Шлемкевич). Політичне життя суспільства. Політика як регулятивний механізм функціонування та розвитку соціуму. Політичні відносини та інститути. Держава як елемент політичної системи. Становлення української державності. Інститут влади. Влада і демократія. Проблеми розвитку демократії на сучасному етапі. Парадокси посттоталітарної свідомості. Право і мораль в системі нормативної регуляції. Права людини як філософська проблема. Духовне життя суспільства. Духовні потреби, духовна діяльність, духовні цінності, духовні відносини. Суспільна та індивідуальна свідомість. Структура суспільної свідомості. Специфіка форм суспільної свідомості.

Тема 8. Парадигми осягнення історії.

Філософія історії: предмет і напрями. Історія як об'єктивний процес і наука. Філософські питання історії. Метафізична проблематика історичної науки. Історичний час і простір. Теорії історичного кругообігу. Епохи, цивілізації, культури. Проблема прогресу. Історичний поступ та його періоди. Природа, історія, космічні ритми буття.

Тема 9. Політична система суспільства.

Політологія і соціальна філософія. Громадянське суспільство, держава, право з соціально-філософських позицій. Феномен ідеології. Держава - базовий інститут політичної системи. Цивілізаційні функції держави. Сутність, структура та функції політичної системи. Політичні партії. Політична свідомість і політична культура як елементи політичної системи.

Тема 10. Проблема людини в соціальній філософії.

Місце проблеми людини в системі філософського знання. Філософська антропология як напрям філософії ХХ ст. і метод пізнання реальності. Антропологічні пошуки М. Шелера та М. Бубера. Антропоцентризм, космоцентризм, геоцентризм та соціоцентризм. Основні доктрини антропогенезу: теологічна версія, діяльно-трудова теорія, біо-психологічна (З. Фройд), символічна (Е. Кассіер). Антропологічний вимір міфу. Міф як соціальний, феномен. Соціальна міфология ХХ ст. Природа і сутність людини. Психофізичне та соціальне в людині. Основні закономірності історичного розвитку особистості. Співвідношення понять "особа", "особистість", "індивід", та "індивідуальність".

Тема 11. Ідеологія й утопія. Маса як специфічний тип спільності.

Феномен ідеального. Ідеальне і ідеологія. Ідеальне і суспільна свідомість. Ідеальні виміри культури, її розпредметнення, осмислення, усвідомлення. Соціально-філософські концепції епохи Відродження (“Государ” Н. Макіавелі, “Місто Сонця” Т. Кампанеллі, “Утопія” Т. Мора, “Нова Атлантида” Ф. Бекона). Соціальна утопія XVIII–XIX ст. (К. Сен-Сімон, Ш. Фур’є, Р. Оуен). Поняття і види соціальних спільнот. Маса і натовп. Еліти і маси.

Тема 12. Стратегія людства у планетарному масштабі.

Управління розвитком людства. Завдання переходу від техногенної до антропогенної цивілізації. Постісторичне буття людства. Глобальне моделювання майбутнього. Пліуралізм цінностей: проблема культурного порозуміння. Колізії людського самовизначення. Провідні ціннісні орієнтації людства на межі тисячоліть.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л.	п.	лб.	інд.	с.р.		л.	п.	л б.	ін д.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Розділ 1. Становлення та розвиток соціальної філософії													
Тема 1. Соціальна філософія як теорія та методологія пізнання суспільства.	9	2				7	10	1					9
Тема 2. Історична генеза соціальної філософії.	10	2	1			7	10		1				9
Тема 3. Сучасні соціально-філософські погляди.	11	2	2			7	10	1					9
Тема 4. Постмодернізм та соціальна філософія.	9	2				7	10	1					9
Тема 5. Соціальні кризи 20 ст. та філософська рефлексія.	11	2	2			7	10		1				9
Тема 6. Постіндустріалістські проекти передбачень соціальних змін у Інформаційну Еру: трансформації людства за умов “реальної віртуальності”.	10	2	2			6	10	1					9
Разом за розділом 1	60	12	7			41	60	4	2				54
Розділ 2. Суспільство: сутність та специфіка пізнання													
Тема 7. Сфери життєдіяльності суспільства.	12	4	2			6	10	1					9

Тема 8. Парадигми осягнення історії.	9	2				7	10	1				9
Тема 9. Політична система суспільства.	11	2	2			7	10		1			9
Тема 10. Проблема людини в соціальній філософії.	8	2				6	10	1				9
Тема 11. Ідеологія й утопія. Маса як специфічний тип спільності.	11	2	2			7	10		1			9
Тема 12. Стратегія людства у планетарному масштабі.	9	2				7	10	1				9
Разом за розділом 2	60	14	6			40	60	4	2			54
Усього годин	120	26	13			81	120	8	4			108

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Історична генеза соціальної філософії.	1	1
2	Сучасні соціально-філософські погляди.	2	
3	Соціальні кризи 20 ст. та філософська рефлексія.	2	1
4	Постіндустріалістські проекти передбачень соціальних змін у Інформаційну Еру: трансформації людства за умов «реальної віртуальності».	2	
5	Сфери життєдіяльності суспільства	2	
6	Політична система суспільства.	2	1
7	Ідеологія й утопія. Маса як специфічний тип спільності.	2	1

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Традиційне філософування та соціально-філософська проблематика. Співвідношення соціальної філософії та соціальної психології, соціології, історії, релігієзнавства, політології, правознавства, антропології, культурології та ін. <i>Робота зі словниками і науковою літературою. Вивчення нового матеріалу.</i>	7	9
2.	Множинність соціально-філософського знання. <i>Систематизація вивченого матеріалу, підготовка конспекту.</i>	7	9
3.	Соціокультурологія (О. Конт, Е. Дюркгейм, М. Ковалевський, М. Вебер, Т. Парсонс, Р. Мертон). Фрейдизм і неофрейдизм (З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм). Релігійно-містичні концепції суспільства (В. Соловйов, М. Лосський, Л. Шестов,	7	9

	<p>П. Флоренський, М. Бердяєв, П. Тейяр де Шарден, Х. Ортега-і-Гассет). Філософія глобалізму. Основні тенденції розвитку сучасного світу як виклик цивілізації. Концепція “конфлікту цивілізації” С. Хантінгтона.</p> <p><i>Порівняння і аналіз різних соціально-філософських течій, підготовка аргументів для дискусії.</i></p>		
4.	<p>Модерн і постмодерн у філософії. Модернізація, раціоналізація, секуляризація суспільства. Теорія раціоналізації М. Вебера і Ю. Габермаса.</p> <p><i>Підготовка конспекту/презентації з питань самостійного опрацювання</i></p>	7	9
5.	<p>К.Поппер і неопозитивізм. Концепція відкритого суспільства: А.Бергсон, К.Поппер, Дж.Сорос. «Відкрите суспільство та його вороги»: від Платона до Маркса. Особливості становлення та розвитку Франкфуртської школи. М.Горкгаймер та Т. Адорно «Діалектика Освіти»: історична криза ХХ ст. як породження репресивного розуму. Відчуження та його подолання. Сучасне лібертаріанство та критика лібералізму.</p> <p><i>Поглиблення вивчення матеріалу. Робота з філософською літературою.</i></p>	7	9
6.	<p>Теорії технологічного детермінізму. Теорії індустріального суспільства. Теорії постіндустріального суспільства. Теорії інформаційного суспільства.</p> <p><i>Створення порівняльної таблиці.</i></p>	6	9
7.	<p>Діяльність як засіб існування соціального. Матеріальне виробництво як основа існування та розвитку суспільства. Специфіка духовного виробництва.</p> <p><i>Критичне осмислення філософської теорії, засвоєння термінології.</i></p>	6	9
8.	<p>Історичні типи відтворення населення. Закон Мальтуса. Цивілізація: історія поняття.</p> <p><i>Поглиблення вивчення матеріалу. Робота з філософською літературою.</i></p>	7	9
9.	<p>Політика як вираз соціальної взаємодії. Політичне панування. Структура і функція політики: організації, відносини, політична свідомість. Політика і влада. Соціальні джерела влади.</p> <p><i>Підготовка до дискусії.</i></p>	7	9
10.	<p>Буття людини як специфічний спосіб її існування. Проблема життя і смерті. Типологія ставлення до</p>	6	9

	смерті в європейській традиції. Гендерна філософія. Розум, воля та емоції як компоненти суб'єктивності людини. Віра як феномен. Філософська віра. <i>Підготовка конспекту/презентації з питань самостійного опрацювання.</i>		
11.	Утопія, антиутопія. Антиутопії у сучасній масовій культурі. <i>Підготовка рецензії.</i>	7	9
12.	Збереження існування людства як проблема екзистенціальної безпеки. Проблема штучного інтелекту. Людське безсмертя: варіанти підходів. <i>Підготовка до дебатів.</i>	7	9

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені навчальним планом.

7. Методи навчання

Під час навчання використовуються наступні методи:

пояснювально-ілюстративний: викладач організовує сприймання та усвідомлення інформації, а студенти її сприймають, осмислюють і запам'ятовують;

репродуктивний: викладач дає завдання, а студенти вчаться застосовувати знання за зразком;

проблемного виконання: викладач формулює проблему і сам її вирішує, а студенти уважно стежать за ходом його творчого пошуку;

частково-пошуковий (евристичний): викладач формулює проблему, а студенти поетапно вирішують її під його керівництвом (при цьому поєднується репродуктивна й творча діяльність).

8. Методи контролю

Поточний контроль засвоєння попереднього лекційного матеріалу та ступеня опрацьованості текстів семінарських занять – в режимі індивідуального та фронтального усного опитування за окремою темою навчального курсу, а також комбінованого опитування за окремим розділом навчального курсу, що включає як усний, так і письмовий формат. Семестровий контроль засвоєння усього комплексу матеріалу навчального курсу – в режимі фронтального письмового опитування згідно сформульованих у формі питань (залік). Контроль виконання індивідуальних завдань і тем, що віднесені до самостійної роботи студентів, – в режимі перевірки письмових робіт, індивідуального усного опитування, та фронтального письмового опитування

В режимі ОНЛАЙН контроль здійснюється за допомогою інтерактивного тестування, на відеоконференціях та підготовкою презентацій, виконанням інтерактивних вправ.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання												Залік	Сума	
Розділ 1						Розділ 2								Разом
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	60	40	100

T1, T2, ..., T14 – теми розділів.

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 30 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Оцінка в балах	Пояснення
Критерії оцінювання завдання у 5 балів	
5 балів	Студент має систематичні та глибокі знання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення й висновки, наводить практичні приклади у контексті теоретичного матеріалу.
3-4 бали	Студент повністю засвоїв учбовий матеріал, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення й висновки, але не наводить практичних прикладів у контексті викладеного матеріалу або допускає незначні помилки у формулюванні термінів, категорій.
2 бали	Студент засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає не повну відповідь на поставлені теоретичні питання, допускається помилок у логічних або історико-філософських конструкціях.
1 бал	Студент частково засвоїв учбовий матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні питання, але розуміє логіку питання і наводить частково правильні аргументи.
0 балів	Студент не засвоїв учбовий матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні питання, не розуміє змісту вивчених текстів.

10. Рекомендована література

Основна література

1. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії: західноєвропейський контекст. – К.: Тандем, 2000.
2. Андрущенко В., Губерський Л., Михальченко М. Соціальна філософія. – К.: Юніком Інтер, 2016.
3. Антологія сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку / За ред. А. Синиці. – Л.: Літопис, 2014. – с. 9-25.
4. Бистрицький Євген, Пролеев Сергій, Зимовець Роман. Комунікація і культура в глобальному світі. – К.: Дух і літера, 2020. – 416 с.
5. Бубер М. Я і ти. Шлях людини за хасидським вченням / Пер. з нім. — Київ: Дух і літера, 2012.
6. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. К., 1994.
7. Вумек Д. Ощадливе виробництво. Харків, 2019
8. Габермас Ю. Залучення Іншого. Львів, 2006.
9. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. – Львів, 2000.
10. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє. К., 2009.

11. Гайек Фрідріх А.. Право, законодавство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії. Переклад з англ.: В. Дмитрук. Київ: Аквілон-Прес, 2000. 448 с.
12. Гантінгтон С. Захід: унікальність versus універсалізм // Рижак Л. Філософія як рефлексія духу : хрестоматія. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – С. 498-508.
13. Гейтс Б. Як відвернути кліматичну катастрофу. К.: 2021
14. Гоулман Д. Соціальний інтелект. Нова наука про людські відносини. - Київ, видавництво КСД, 2020.
15. Еллюль Ж. Техніка, або виклик століття//Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. посібник К., 1996. С.25-58.
16. Єрмоленко А. Соціальна філософія у структурі соціогуманітарних наук. Режим доступу:
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19760/Yermolenko_Sotsialna_filosofia_u_strukturi_sotsiohumanitarnykh_nauk.pdf?sequence=1&isAllowed=y
17. Камю А. Бунтівна людина //Твори.: У 2-хт. К., 1997.
18. Канеман Д. Мислення швидке й повільне. К.: 2017
19. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теорія і неklasичних інтерпретаціях. Львів, 2003.
20. Кемеров В.Е. Введение в социальную философию: Учебник для вузов. Изд. 4-е, испр. — М: Академический Проект, 2001. — 314 с.
21. Лакатош І. Історія науки та її раціональні реконструкції // Психологія і суспільство. Тернопіль, 2016. - № 3. - С. 13-23. // Режим доступу <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/6495/1/%D0%9B%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%88%20%D0%86..pdf>
22. Леш С. Соціологія постмодерну. Львів, 2003.
23. Лук'янець В.С. Соболев О..М. Філософія постмодерна К., 1998.
24. Маркузе Г. Одновимірна людина //Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. посібник К., 1996. С.87-135.
25. Мельник В.П. Філософія. Наука. Техніка: Методолого-світоглядний характер . Львів, 2010.
26. Мемфорд Л. Міф про машину. Техніка і розвиток людини///Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: Навч. посібник К., 1996. С.58-87.
27. Мішель Фуко. Наглядати й карати. Народження в'язниці. Видавництво Комубук, 2020. - 452 с.
28. Норт Д. Насильство та суспільні порядки. К.: 2017.
29. Ортега-і-ГассетХ. Безхребетна Іспанія // Ортега-і-ГассетХ. Вибрані твори. К., 1994. С. 140-196.
30. Ортега-і-ГассетХ. Бунт // Ортега-і-ГассетХ. Вибрані твори. К., 1994. С. 15-139.
31. Пінкер С. Просвітництво сьогодні. К.: 2019
32. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги К., 1994. С.34-90.
33. Поппер К. Злиденність історизму. К., 1996.
34. Фергюсон Н. Як Захід став успішним. К.: 2017
35. Фройд З. Невпокій в культурі. К.: Априорі, 2021. – 120 с.
36. Фромм У. Мати чи бути. – К.: КСД, 2020. – 304 с.
37. Фуко М. Репресивна гіпотеза/ Історія сексуальності. Харків,1997. Т.1. С.77-112.
38. Хохлов В, Башлаков С., Золотарьов В. Лібертаріанська перспектива. Від посткомунізму до вільного суспільства. К, 2019.

39. Шелер М. Сутність моральної особистості // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. К., 1996.

Допоміжна література

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. К.: Дух і літера, 2002.
2. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або інтелектуальні подорожі до країни філософії. – К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2017. – 238 с
3. Возняк Т.С. Цивілізація очікування // Возняк Т.С. Тексти та переклади. Х.: Фоліо, 1998. С. 231-248.
4. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну. – К., 1998.
5. Горський В. С. Історія української філософії. Курс лекцій - К., 1996.-488с.
6. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. Київ: Ваклер, 1996. С. 62-94.
7. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія. Підруч. – К.,1999.-488
8. Кривуля О.М. Філософія. Навчальний посібник. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. 592 с.
9. Кримський С. Межа тисячоліть – зміна вимірів історії // Вісник НАН України. 1999. № 7. С. 3-12.
10. Макінтайр А. Після чесноти: Дослідження с теорії моралі. К.: Дух і Літера, 2002.\
11. Мамалуй О.О. Кінці без кінця, або ситуація “пост(недо)модерну” // Постметодика. 1996. № 1 (11). С. 2-7.
12. Основи практичної філософії. Підручник для студентів вищих навчальних закладів/ наук.ред проф..Лой А.М. –К., 2016. –400 с.
13. Перепелиця О. М. Метафізичний просак: людина між культурою і природою // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії». 2012. № 992. С. 34–43.
14. Після філософії: кінець чи трансформація?: Пер. з англ. / Упор. К. Байнес та інші. – К., 2000 .-432с.
15. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Тарашука. К.: Основи, 1995.
16. Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації. – Київ: К.І.С., 2012. – 400 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Навчальні програми кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада: http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/tpf_program.html
2. <https://chtyvo.org.ua/>
3. Сайт журналу «Філософська думка»: <http://journal.philosophy.ua/news>

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

Розділ 1. Становлення та розвиток соціальної філософії

Тема 1. Соціальна філософія як теорія та методологія пізнання суспільства.

Специфіка соціального пізнання. Поняття “соціального”. Визначення предмета соціальної філософії. Гуманістична спрямованість соціальної філософії. Головні методологічні принципи соціальної філософії. Категорії та функції соціальної філософії. Соціальна філософія як методологія суспільних наук.

Тема 2. Історична генеза соціальної філософії.

Історична генеза предмета соціальної філософії. Соціально-філософські погляди мислителів Стародавнього Сходу, Греції, Риму. Теологічне обґрунтування космосу, людини і суспільства. Соціально-філософські концепції епохи Відродження. Державотворча спрямованість соціальної філософії Нового часу. Проблема побудови універсальної моделі соціального: німецька класика. Українська соціально-філософська традиція.

Тема 3. Сучасні соціально-філософські погляди.

Позитивістська соціально-філософська проблематика (О. Конт, Г. Спенсер); соціальна філософія марксизма (К. Маркс, Ф. Енгельс); психологічний напрям (Л. Уорд, Г. Тард, В. Парето); неокантіанство (В. Віндельбанд, Г. Ріккерт); теорія соціальної дії (М. Вебер; Т. Парсонс); теорія коловороту локальних цивілізацій (О. Шпенглер, А. Тойнбі); теоретична соціологія П. Сорокіна; емпірична соціологія та структурно-функціональний аналіз (Т. Парсонс, Р. Мертон); сучасна соціобіологія (З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм, Г. Маркузе); технологічний детермінізм (Р. Арон, У. Ростоу, Д. Белл, О. Тоффлер, З. Бжежинський).

Тема 4. Постмодернізм та соціальна філософія.

“Структурна антропологія” К.Леві-Строса: дослідження соціокультурних явищ. Три види гуманізму. Структуралізм та пост структуралізм. Етапи творчої еволюції М.Фуко: 60-ті роки “археологія знання”, 70-ті – “генеалогія влади”, дослідження дискурсивних форм регламентації поведінки людини. 80-ті – “естетика існування”. “Наглядати і карати” становлення дисциплінарного суспільства. Постмодерн філософія завершеного проекту Модерна. Ю.Габермас дискусія з постмодерністами.

Тема 5. Соціальні кризи 20 ст. та філософська рефлексія.

Основні проблеми і напрямки розвитку соціальної філософії ХХ століття. Концепції соціальної дії і комунікативної дії в соціальній філософії (Т. Парсонс, Ю. Габермас). Поняття соціального у філософії. Соціум як історичний процес.

Тема 6. Постіндустріальні проекти передбачень соціальних змін у Інформаційну Еру: трансформації людства за умов “реальної віртуальності”.

Поняття соціального передбачення і прогнозування. Теорії передбачення та прогнозування. Глобальні проблеми сучасності. Сутність техногенної цивілізації: доля раціональності. Основні мегатенденції світового розвитку. Теорії технологічного детермінізму. Теорії індустріального суспільства. Теорії постіндустріального суспільства. Теорії інформаційного суспільства. Футурологічні прогнози західних науковців. Римський клуб: основні напрями діяльності.

Розділ 2. Суспільство: сутність та специфіка пізнання

Тема 7. Сфери життєдіяльності суспільства.

Соціальне буття людини як реальний життєвий процес. Предметність, діяльність і спілкування - форми існування соціуму. Економічне життя суспільства. Матеріальне виробництво і його особливості в інформаційному суспільстві. Спосіб виробництва матеріальних благ та його структура. Сутність, головні ознаки, напрями і соціальні наслідки НТР. Сучасний етап НТР: технологічна революція. Поняття соціальної структури суспільства.

Інтерес як основа об'єднання людей у соціальні спільноти. Соціальна група. Середній клас. Соціальна структура традиційного, індустріального і інформаційного суспільства. Соціальна мобільність і соціальна стратифікація. Теорії соціального конфлікту (К. Маркс, Р. Дарендорф). Етносоціальне буття суспільства (етноси, народність, раси, нації). Національний характер, національна самосвідомість, національний дух, національна ідея. Національний менталітет. Проблема національного і загальнолюдського (націоналізм, інтернаціоналізм, космополітизм). Нація і національна мова. Антропологія українського народу. Расові ознаки (за Ф. Вовком). Українські типи людей: гегелівська людина, сковородинська людина, шевченківська людина (М. Шлемкевич). Політичне життя суспільства. Політика як регулятивний механізм функціонування та розвитку соціуму. Політичні відносини та інститути. Держава як елемент політичної системи. Становлення української державності. Інститут влади. Влада і демократія. Проблеми розвитку демократії на сучасному етапі. Парадокси посттоталітарної свідомості. Право і мораль в системі нормативної регуляції. Права людини як філософська проблема. Духовне життя суспільства. Духовні потреби, духовна діяльність, духовні цінності, духовні відносини. Суспільна та індивідуальна свідомість. Структура суспільної свідомості. Специфіка форм суспільної свідомості.

Тема 8. Парадигми осягнення історії.

Філософія історії: предмет і напрями. Історія як об'єктивний процес і наука. Філософські питання історії. Метафізична проблематика історичної науки. Історичний час і простір. Теорії історичного кругообігу. Епохи, цивілізації, культури. Проблема прогресу. Історичний поступ та його періоди. Природа, історія, космічні ритми буття.

Тема 9. Політична система суспільства.

Політологія і соціальна філософія. Громадянське суспільство, держава, право з соціально-філософських позицій. Феномен ідеології. Держава - базовий інститут політичної системи. Цивілізаційні функції держави. Сутність, структура та функції політичної системи. Політичні партії. Політична свідомість і політична культура як елементи політичної системи.

Тема 10. Проблема людини в соціальній філософії.

Місце проблеми людини в системі філософського знання. Філософська антропологія як напрям філософії ХХ ст. і метод пізнання реальності. Антропологічні пошуки М. Шелера та М. Бубера. Антропоцентризм, космоцентризм, геоцентризм та соціоцентризм. Основні доктрини антропогенезу: теологічна версія, діяльно-трудова теорія, біо-психологічна (З. Фройд), символічна (Е. Кассіер). Антропологічний вимір міфу. Міф як соціальний, феномен. Соціальна міфологія ХХ ст. Природа і сутність людини. Психофізичне та соціальне в людині. Основні закономірності історичного розвитку особистості. Співвідношення понять "особа", "особистість", "індивід", та "індивідуальність".

Тема 11. Ідеологія й утопія. Маса як специфічний тип спільноти.

Феномен ідеального. Ідеальне і ідеологія. Ідеальне і суспільна свідомість. Ідеальні виміри культури, її розпредметнення, осмислення, усвідомлення. Соціально-філософські концепції епохи Відродження ("Государ" Н. Макіавелі, "Місто Сонця" Т. Кампанелли, "Утопія" Т. Мора, "Нова Атлантида" Ф. Бекона). Соціальна утопія ХVІІІ–ХІХ ст. (К. Сен-Сімон, Ш. Фур'є, Р. Оуен). Поняття і види соціальних спільнот. Маса і натовп. Еліти і маси.

Тема 12. Стратегія людства у планетарному масштабі.

Управління розвитком людства. Завдання переходу від техногенної до антропогенної цивілізації. Постісторичне буття людства. Глобальне моделювання майбутнього. Плюралізм цінностей: проблема культурного порозуміння. Колізії людського самовизначення. Провідні ціннісні орієнтації людства на межі тисячоліть.

МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Традиційне філософування та соціально-філософська проблематика. Співвідношення соціальної філософії та соціальної психології, соціології, історії, релігієзнавства, політології, правознавства, антропології, культурології та ін. <i>Робота зі словниками і науковою літературою. Вивчення нового матеріалу.</i>	7
2.	Множинність соціально-філософського знання. <i>Систематизація вивченого матеріалу, підготовка конспекту.</i>	7
3.	Соціокультурологія (О. Конт, Е. Дюркгейм, М. Ковалевський, М. Вебер, Т. Парсонс, Р. Мертон). Фрейдизм і неофрейдизм (З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм). Релігійно-містичні концепції суспільства (В. Соловйов, М. Лосський, Л. Шестов, П. Флоренський, М. Бердяєв, П. Тейяр де Шарден, Х. Ортега-і-Гассет). Філософія глобалізму. Основні тенденції розвитку сучасного світу як виклик цивілізації. Концепція “конфлікту цивілізації” С. Хантінгтона. <i>Порівняння і аналіз різних соціально-філософських течій, підготовка аргументів для дискусії.</i>	7
4.	Модерн і постмодерн у філософії. Модернізація, раціоналізація, секуляризація суспільства. Теорія раціоналізації М. Вебера і Ю. Габермаса. <i>Підготовка конспекту/презентації з питань самостійного опрацювання</i>	7
5.	К.Поппер і неопозитивізм. Концепція відкритого суспільства: А.Бергсон, К.Поппер, Дж.Сорос. «Відкрите суспільство та його вороги»: від Платона до Маркса. Особливості становлення та розвитку Франкфуртської школи. М.Горкгаймер та Т. Адорно «Діалектика Освіти»: історична криза ХХ ст. як породження репресивного розуму. Відчуження та його подолання. Сучасне лібертаріанство та критика лібералізму. <i>Поглиблення вивчення матеріалу. Робота з філософською літературою.</i>	7
6.	Теорії технологічного детермінізму. Теорії індустріального суспільства. Теорії постіндустріального суспільства. Теорії інформаційного суспільства. <i>Створення порівняльної таблиці.</i>	6
7.	Діяльність як засіб існування соціального. Матеріальне виробництво як основа існування та розвитку суспільства. Специфіка духовного виробництва.	6

	<i>Критичне осмислення філософської теорії, засвоєння термінології.</i>	
8.	Історичні типи відтворення населення. Закон Мальтуса. Цивілізація: історія поняття. <i>Поглиблення вивчення матеріалу. Робота з філософською літературою.</i>	7
9.	Політика як вираз соціальної взаємодії. Політичне панування. Структура і функція політики: організації, відносини, політична свідомість. Політика і влада. Соціальні джерела влади. <i>Підготовка до дискусії.</i>	7
10.	Буття людини як специфічний спосіб її існування. Проблема життя і смерті. Типологія ставлення до смерті в європейській традиції. Гендерна філософія. Розум, воля та емоції як компоненти суб'єктивності людини. Віра як феномен. Філософська віра. <i>Підготовка конспекту/презентації з питань самостійного опрацювання.</i>	6
11.	Утопія, антиутопія. Антиутопії у сучасній масовій культурі. <i>Підготовка рецензії.</i>	7
12.	Збереження існування людства як проблема екзистенціальної безпеки. Проблема штучного інтелекту. Людське безсмертя: варіанти підходів. <i>Підготовка до дебатів.</i>	7

**КОМПЛЕКТИ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН,
ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ БІЛЕТИ АБО КОМПЛЕКТ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ
СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ**

1. Специфіка соціального пізнання.
2. Суспільствознавство як система.
3. Специфіка предмета соціальної філософії.
4. Гуманістична спрямованість соціальної філософії.
5. Основні методологічні принципи соціальної філософії.
6. Категорії соціальної філософії.
7. Підходи до розгляду історії людства.
8. Закони розвитку і функціонування соціальних систем.
9. Основні функції соціальних систем.
10. Суспільство в історичному розвитку людства.
11. Поняття соціального у філософії. Соціум як історичний процес.
12. Матеріальне та ідеальне, об'єктивне та суб'єктивне в суспільстві.
13. Основні сфери життєдіяльності суспільства.
14. Діяльність як засіб існування соціального.
15. Природа і суспільство.
16. Ідеї В. І. Вернадського про ноосферу.
17. Діяльність Римського клубу.
18. Концепції інформаційного суспільства.
19. Матеріальне виробництво як основа існування та розвитку суспільства.
20. Специфіка духовного виробництва.
21. Наука як соціальний інститут і чинник розвитку виробництва.
22. Історичні типи відтворення населення. Закон Мальтуса.
23. Цивілізація: історія поняття.
24. Рушійні сили та суб'єкти суспільного розвитку.
25. Соціально-етнічні спільності людей та тенденції їх розвитку.
26. Етносоціальна культура як чинник гармонізації національних і міжнаціональних відносин.
27. Особистість у вимірах філософського аналізу.
28. Людина, індивід, особистість.
29. Сутність науково-технічної революції.
30. Політична система суспільства.
31. Національна держава і громадянське суспільство.
32. Сутність духовного життя суспільства.
33. Особливості духовної культури суспільства.
34. Цінності в житті людини та суспільства.
35. Історичний розвиток філософських уявлень про цінності.
36. Закономірності розвитку науки.
37. Наука як феномен культури.
38. Майбутнє: проблеми прогнозування.
39. Поняття соціального передбачення і прогнозування майбутнього.
40. Людство на шляху до нової цивілізації.